

Memòria d'activitat 2021

1. Introducció

[El Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre](#) és un ens públic integrat pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, el Consell comarcal de la Terra Alta, i l'Ajuntament de l'Aldea, l'Ajuntament d'Amposta, l'Ajuntament d'Ascó, l'Ajuntament de Batea, l'Ajuntament de Bot, l'Ajuntament de Campredó, l'Ajuntament de Caseres, l'Ajuntament de Corbera d'Ebre, l'Ajuntament de la Fatarella, l'Ajuntament de Flix, l'Ajuntament de Gandesa, l'Ajuntament de Pinell de Brai, l'Ajuntament de Vilalba dels Arcs i l'Ajuntament de Xerta.

L'any 2020, el Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre va tenir un punt d'inflexió en la seva estructura, arran l'aprovació dels nous estatuts aprovats per l'Acord de Govern 66/2020, de 12 de maig. Aquesta modificació dels estatuts del consorci va actualitzar la relació d'entitats membres, i va descriure més detalladament les línies d'actuacions del Consorci; es va modificar l'estructura orgànica, de manera que s'establia un únic òrgan col·legiat de govern i un òrgan col·legiat d'assessorament científic i pedagògic. Alhora, es va crear la figura de la direcció del consorci, i es van adequar determinats preceptes a la regulació dels consorcis establerta per la Llei 40/2015, d'1 d'octubre, de règim jurídic del sector públic, com ara els relatius a la separació dels membres del Consorci, i la dissolució i liquidació del mateix.

Els nous estatuts van formalitzar la incorporació, per tant, de la figura del director o directora, que des del 30 de juny de 2020 i fins al 13 d'agost de 2021 va desenvolupar la Sra. M. Teresa Ferré i Panisello, i des del 14 d'agost, el Sr. Joan Baptista Forcadell.

Alhora, es va aprovar la creació del Consell Assessor Científic i Pedagògic del COMEBE, un nou òrgan de consulta i assessorament que va ser constituït el dia 29 de gener de 2021 pel Consell d'administració del COMEBE.

El COMEBE gestiona cinc centres d'interpretació i una vintena d'espais històrics, amb l'objectiu de recuperar i difondre la Batalla de l'Ebre. Tot i que, durant el febrer del 2021, el Centre d'interpretació Soldats a les Trinxeres, de Vilalba dels Arcs, es va tancar per reformes.

2. Objectius

Fidel al seu propòsit fundacional i a la tasca realitzada durant els anys des de la seva creació, l'actualització dels estatuts detalla els objectius del consorci, que són els següents:

El COMEBE té per objecte la recuperació de la història i la memòria de la Batalla de l'Ebre, així com la posada en valor i la gestió dels vestigis i del patrimoni memorial que hi està vinculat.

La posada en valor del patrimoni memorial de la Batalla de l'Ebre té com a finalitat contribuir al coneixement, la difusió dels espais i fets històrics de la Guerra Civil, per tal de fomentar la sensibilització envers la cultura de la pau i els valors democràtics en la societat

El foment del patrimoni memorial vinculat a la Batalla de l'Ebre també té com a objectiu el desenvolupament del turisme de memòria i la contribució a la dinamització del territori.

La recuperació de la història i la memòria, així com la gestió patrimonial de la Batalla de l'Ebre, es duu a terme mitjançant la preservació, conservació, manteniment, recerca, documentació, planificació i la difusió dels espais de memòria vinculats a aquest esdeveniment bèl·lic.

El Consorci, per tal d'assolir aquests objectius, desenvolupa les línies d'actuació següents:

- a) La gestió i el manteniment dels actius patrimonials existents (centres d'interpretació, amb els objectes que conformen les col·leccions respectives; itineraris, senyalitzacions i museïtzacions a l'exterior d'espais històrics), i, si escau, la creació, entre els membres consorciats, de nous actius.

- b) L'elaboració d'un programa d'activitats (exposicions, col·loquis, seminaris, cicles de conferències, presentacions de llibres, documentals, organització d'actes commemoratius, etc) i d'una línia de recursos educatius adaptats als diversos cicles formatius i amb una acurada segmentació de públics.
- c) La promoció de la recerca, la descoberta, l'aprenentatge i l'interès pels fets de la Batalla de l'Ebre, a fi de reunir informació i generar coneixement en relació amb aquest esdeveniment històric i els seus efectes sobre el territori més immediat i les persones que el van patir.
- d) L'establiment de línies de treball i de col·laboració amb la Xarxa d'Espais de Memòria del Memorial Democràtic, i amb altres ens públics o privats de Catalunya que tinguin per objecte o finalitat la recuperació de la memòria democràtica i del patrimoni memorial de la Guerra Civil.
- e) La relació, la cooperació i l'establiment de vincles amb institucions i entitats de caràcter similar que treballin a l'entorn de la Guerra Civil, així com, a escala internacional, amb altres institucions i entitats especialitzades que tractin els conflictes civils, armats i la guerra en general, com a fenomen polític, social, cultural i a escala global.

3. Òrgans del COMEBE

3.1 El Consell d'Administració

El Consell d'Administració és l'òrgan superior de govern i administració del Consorci. Durant el 2021, el Consell s'ha reunit en quatre ocasions.

- El dia 29 de gener, on es va informar del pressupost per a l'any 2021 i de la programació d'activitats previstes durant l'exercici, així com l'estat de les aportacions econòmiques dels membres consorciats.
- El dia 8 d'abril, on es van aprovar l'informe i comptes anuals auditats de l'exercici 2019 i es va aprovar una proposta de preus públics de les entrades i serveis de guiatge per a l'any 2021, que es va creure

convenient actualitzar d'acord amb la situació viscuda arran la pandèmia de Covid-19 i l'adaptació a l'aforament per les restriccions sanitàries. Així mateix, la directora va informar de les activitats i altres gestions realitzades durant el primer semestre de l'any.

- El dia 29 de juny, el consell es va reunir per tal d'informar sobre les conclusions de l'Informe de direcció i supervisió de control financer del COMEBE, emès per la Intervenció Adjunta per al Control d'Entitats del Sector Públic i es va procedir a l'aprovació dels comptes auditats del 2020.
- El Consell d'Administració va fer una darrera reunió el dia 16 de novembre, on es van tractar alguns temes destacables com la presentació del nou director del COMEBE, el Sr. Joan Baptista Forcadell, el resum de les activitats realitzades i les dades de visitants del 2021, així com la proposta d'activitat per al 2022.

Ahora, en aquesta mateixa reunió es varen aprovar la modificació de crèdit 01/2021 i l'avantprojecte de pressupost per a l'exercici 2022, així com el calendari i els horaris dels centres d'interpretació, la RLT del COMEBE i els preus públics de les entrades i els guiatges, per a l'any 2022.

3.2 La direcció del Consorci

Teresa Ferré Panisello va ser la directora del COMEBE fins a l'agost del 2021. Doctora en Mitjans, Comunicació i Cultura per la tesi doctoral Agustí Centelles i Ossó (1909- 1985), de la jove promesa del fotoperiodisme als anys trenta

fins al mite unívoc del fotògraf de la Guerra Civil construït durant la Transició (Universitat Autònoma de Barcelona. Llicenciada en Periodisme (UAB) i Diploma d'estudis avançats en Història Contemporània(UAB).

La seva trajectòria professional combina la docència i recerca universitàries (desd'una perspectiva de la història de la comunicació) amb el periodisme i la gestió culturals en gabinets de comunicació.

- Professora associada a la Universitat Autònoma de Barcelona (2000-2004) (2018-actualitat)
- Professora associada a la Universitat Rovira i Virgili (2005-2017)
- Gabinet de comunicació de diversos festivals culturals com Fira Tàrrrega, Sitges Teatre Internacional i Mostra d'Igualada, entre altres, des del 1997 fins a l'actualitat.
- Gabinet de comunicació de l'Institut Ramon Llull (2007-2011)
- Gabinet de Comunicació del Departament de Presidència (2006)
- Recerca universitària centrada en la fotografia i la propaganda durant el període d'entreguerres, especialment les imatges de la Guerra Civil i l'Exili republicà.
- Recerca independent a l'Observatori de la Vida Quotidiana (OVQ) en projectes com La imatge velada, que vol recuperar el llegat del fotoperiodisme català de 1900 a 1939, i Gràfica Obrera Anarquista.
- Coautora de llibres: L'art en exili: les artistes espanyols en France (2014); Reporters gràfics. Barcelona 1900-1939 (2015); Carlos Pérez de Rozas. Crònica gràfica de Barcelona 1931-1954 (2015); Història del Periodisme de Catalunya (2017;) Almas vivas (2017); Gràfica Anarquista. Fotografia i Revolució Social (1936-1939) (2020), entre d'altres.
- Editora del llibre Agustí Centelles. Diari d'un fotògraf. Bram, 1939 (2009).
- Autora de diversos articles acadèmics i de comunicacions a congressos.

- Col·laboracions en diversos mitjans de comunicació sobre arts escèniques i fotografia.
- Comissària de diverses exposicions, entre altres, 1937. Quan la ribera no tenia amo. Crònica de la Col·lectivitat General d'Amposta (2017), Gràfica Anarquista. Fotografia i Revolució Social (1936-1939) (2019), El llapis, arma de guerra antifeixista (1936-1939) (2020).

Joan Baptista Forcadell va passar a ser el director del COMEBE des de l'agost del 2021. Llicenciat en Economia, ha exercit la seva vida professional a les Terres de l'Ebre, en l'àmbit docent i és col·laborador de diferents mitjans de comunicació ebrenca.

3.3 Consell Assessor Científic i Pedagògic

El Consell Assessor Científic i Pedagògic, creat amb els nous estatuts del COMEBE, es va reunir per primer cop el dia 29 de juny de 2021. Els membres que en formen part són:

- Carme Magí: Professora de l'IES Ramon Berenguer IV d'Amposta
- Sebastiaan Faber: Professor d'estudis hispànics al Oberlin College
- Francesc Torres: Artista
- Teresa Morandi: Psicoanalista especialista en Psicologia clínica
- Marc Macià: Doctor en Història Contemporània i professor a la UDL
- Montserrat Duch: Catedràtica en Història Contemporània de la URV
- David Alegre: Doctor en Història Comparada, Política i Social per la UAB

En aquesta sessió la directora va explicar els eixos de treball del Consorci, els actius principals amb els quals compta i informa de les actuacions educatives i d'altres, més importants en aquest exercici.

4. Activitats

Activitats educatives

Per al 2021, un dels principals objectius del COMEBE va ser potenciar el seu projecte pedagògic. Per aquest motiu es va treballar, de forma conjunta amb el DEMD-Ebre, la redacció i l'elaboració del **dossier pedagògic sobre La Sanitat a la Batalla de l'Ebre**, que ha comptat, a més, amb la supervisió del Dr. Carles Hervàs, especialista en matèria de sanitat i Guerra Civil.

Ahora, durant el primer semestre de l'any 2021 el COMEBE va comptar amb una alumna de pràctiques curriculars del Grau de Turisme de la URV, mitjançant l'establiment d'un conveni amb dita universitat. Així mateix, també s'ha signat un conveni amb ESARDI, l'Escola d'Art i Disseny d'Amposta, gràcies al qual dos estudiants de Grafisme de cicle mitjà van desenvolupar les seves pràctiques de final de cicle, totes dues experiències amb resultats molt satisfactoris.

Durant l'estiu també s'han dut a terme els Camps de treball del COMEBE, gestionats amb la Fundació Escolta Josep Carol i que tenen com a eix l'arqueologia. Els camps de treball del 2021 s'han dut a terme a Pinell de Brai, Amposta i Ascó i hi van participar 56 joves. L'activitat forma part del programa de camps de treball organitzat per la Direcció General de Joventut.

Trobada grups DEMD-Catalunya. El dia 2 d'octubre va tenir lloc la trobada dels grups DEMD de Catalunya a Corbera d'Ebre, on es va presentar el dossier pedagògic La Sanitat a la Batalla de l'Ebre.

Actes institucionals

Acte commemoratiu del 25 de juliol a la Cota 705

El 25 de juliol es va celebrar la 33a edició de l'homenatge a víctimes i combatents de la batalla de l'Ebre presidida per la Consellera de Justícia, Lourdes Ciuró, l'alcaldeessa del Pinell de Brai, Eva Amposta i el director general de Memòria Democràtica, Antoni Font.

Acte d'homenatge al Memorial de les Camposines, commemoració del final de la Batalla de l'Ebre

El 28 de novembre es va celebrar l'homenatge institucional al Memorial de les Camposines, on es van afegir quaranta nous noms de víctimes de la Batalla de l'Ebre al Memorial. La consellera de Justícia, Lourdes Ciuró i l'alcalde de la Fatarella, Francisco Blanch, van realitzar els parlaments institucionals. Alhora, la cantautora tortosina Montse Castellà, hi va posar

música. L'acte es va organitzar conjuntament pel COMEBE, la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de la Fatarella.

Activitats culturals

Exposició temporal La retirada del monument franquista de Tortosa:

Entre el 23 d'abril i el 20 de juny de 2021 el Centre 115 Dies va acollir l'exposició temporal sobre la retirada del monument franquista de Tortosa, organitzada pel Memorial Democràtic.

Exposició temporal "3 dies d'abril. 90 anys de la proclamació de la República", al Poble Vell de Corbera d'Ebre, des del 5 al 23 d'agost de 2021.

Dia internacional dels museus (15 i 16 de maig de 2021). El dia 15 i 16 de maig del 2021 es va celebrar, als Centres d'interpretació, oferint jornada de portes obertes als diferents centres.

Festival Front. Conflicte i Pau: entre el 22 i el 30 de maig va tenir lloc el II Festival Front. Conflicte i Pau. La direcció del COMEBE va posar a disposició dels organitzadors una sèrie d'espais històrics on fer les projeccions.

Club de lectura. Batalla de la Memòria. Llegir per recordar. El COMEBE, conjuntament amb la Central de Biblioteques de les Terres de l'Ebre i els serveis territorials de Cultura van organitzar el club de lectura Batalla de la Memòria. Aquest cicle del 2021 va ser en format virtual a causa de la pandèmia i es va iniciar de maig a novembre, implicant diferents biblioteques de les Terres de l'Ebre. Es van programar quatre lectures: una novel·la, un llibre d'entrevistes, un recull de perfils bibliogràfics i un còmic. Els llibres escollits van ser: Ens van robar la joventut (2020) de Víctor Amela, Els cims invencibles. Entre Pàndols i Cavalls (2013), de Carme Meix Fuster, El ala Rota (2016) d'Antonio Altarriba i Brigadistes: vides per la llibertat (2020) de Jordi Martí Rueda.

Ossos com a tiges que encara no han florit. Ebre, Música i Patrimoni.

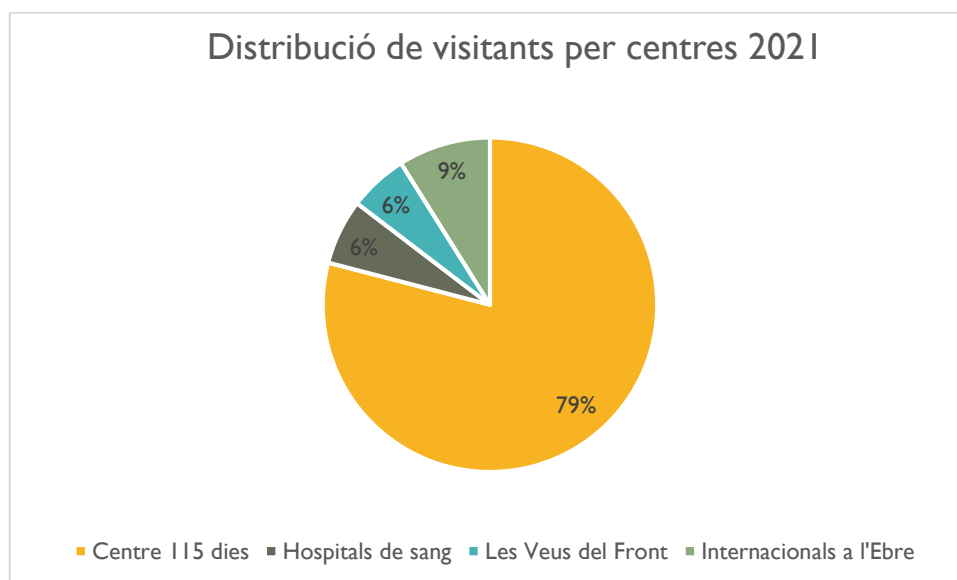
Un any més el Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre (Comebe) ha participat en el cicle Ebre, Música & Patrimoni organitzat pel

Museu de les Terres de l'Ebre. Una proposta artística que el 2021 té com a temàtica el treball dels arqueòlegs a la fossa de Santa Magdalena i que es materialitza en una exposició temporal al centre 115 dies des del 24 de juliol al 30 de setembre, que es va complementar amb la representació de l'obra de teatre, Mort a les cunetes.

Festival Eufònic. El COMEBE ha participat, per primer cop, en una coproducció d'una peça artística pel festival Eufònic que es va poder veure des del 21 al 28 d'agost a la capella dessacralitzada del Sant Sepulcre de Batea. L'artista Arnau Sala va ser l'encarregat de crear aquesta peça, prenent com a punt de partida les veus de la Batalla de l'Ebre, el so i les distàncies físiques i la memòria que es recupera.

5. Dades de visitants

Pel que fa a les dades generals¹, l'exercici 2021 registra un nombre total de visitants de 7.076, fet que suposa un creixement respecte l'any 2020 d'un 73%, que s'ha de llegir tenint en compte la situació sanitària viscuda l'any anterior i les restriccions de visites i mobilitat que van fer minvar el nombre de visitants de tots els centres.

Com es pot observar, el CI 115 Dies continua essent el que aplega més visitants desde la seva creació. Pel que fa a la tipologia de visites, l'any 2021 s'ha recuperat el nombre de visitants per lliure respecte als anys anteriors a les restriccions sanitàries, suposant el 64% del total de visites als centres d'interpretació. Alhora, les visites de grups van augmentar a 67 grups, amb un total de 2.202 persones que van escollir aquesta tipologia de visita. Continuant amb les dades de grups de visita, d'aquests 67 grups, 31 eren grups d'escolars, el que suposa un percentatge del 46,26%.

¹ Les dades relatives al nombre de visitants es circumscriuen als centres d'interpretació, que són els únics actius que disposen de personal d'atenció al públic que pot dur a terme un registre continuat de les visites. Els diferents espais històrics, per les seves condicions, no permeten un registre continuat dels seus visitants.

Procedència dels visitants

Les limitacions de mobilitat no han afectat la variable de la procedència dels visitants, la tendència de la qual és l'habitual en la trajectòria del consorci.

Origen dels visitants	2021	%
Barcelona	3.835	54,20
Tarragona	1.778	25,13
Lleida	341	4,82
Girona	400	5,65
Resta de l'Estat	569	8,04
Altres països	153	2,16

Pel que fa als visitants de la resta de l'Estat, en aquest exercici els principals indrets de procedència acostumen a ser, com cada any, Madrid, País Basc, País Valencià i Aragó. Pel que fa als visitants estrangers, els visitants de procedència francesa van ser el grup més nombrós, amb 73 visitants, tot i que també cal destacar els de procedència belga (12) i alemanya (8). Sobre la motivació de la visita, el gran gruix de visitants venen amb la finalitat de conèixer la Batalla de l'Ebre.

Motiu de la visita	2021	%
Conèixer la Batalla de l'Ebre	5.265	74,41
Conèixer la Terra Alta	1.170	16,53
Conèixer la Ribera d'Ebre	44	0,62
Conèixer les Terres de l'Ebre	597	8,44

Pel que fa a la font d'informació i recomanació de visita, els agents turístics continuen sent els actors que més influeixen en la difusió dels espais del COMEBE, amb un 46,74% de les respostes a la forma de conèixer els diferents actius visitables.

Font de la informació	Respostes	%
Internet	1.655	23,39
Mitjans de comunicació	305	4,31
Recomanació d'amics o familiars	1.033	14,60
Recomanació d'agents turístics	3.307	46,74
Altres	776	10,97
Total	7076	100,00

Pel que fa a les pernoctacions, la majoria de visitants (el 58,4%) s'allotgen a establiments turístics del territori, essent les principals poblacions d'allotjament: Horta de Sant Joan (354 persones) i Bot (268), ambdues a la Terra Alta. Destaquen, també, els visitants allotjats a poblacions del Baix Ebre i Ribera d'Ebre. No obstant, cal destacar també el nombre de visitants que no pernocten en establiments, sinó que viatgen en autocaravana o formats similars (184).

Dades per Centres d'Interpretació

El Centre 115 Dies de Corbera ha recuperat gairebé la seva aflluència de visitants, respecte a la situació prèvia a l'emergència sanitària del 2020, arribant als 5.594 visitants, un augment que suposa el 93% respecte l'any 2020, quan va tenir 2.886 visitants. Pel que fa als grups, també es va incrementar significativament el nombre, sense arribar encara als visitants previs a la pandèmia de Covid-21. Així, el 115 va tenir un total de 58 visites de grups guiats, 51 dels quals van ser del mateix servei de guiatge que ofereix el COMEBE i 8 d'altres operadors.

Pel que fa a la resta de centres d'interpretació, les dades de tots ells mostren la tendència a la recuperació de visitants respecte al 2019. Així, Les Veus del Front de Pinell de Brai va arribar als 403 visitants, i el centre d'Internacionals a l'Ebre als 632, superant les estadístiques del 2020 però encara per sota del 2019, quan hi van haver 477 i 717 visitants, respectivament. Això no obstant, Hospitals de Sang va rebre un increment de visitants, arribant als 447. Pel que fa a les visites guiades, les Veus del Front va tenir 2 grups, Hospitals de sang 1 grup i Internacionals a l'Ebre 6. Cal tenir en compte que el Centre d'interpretació Soldats a les Trinxeres, de Vilalba dels Arcs, va continuar tancat durant el 2021.

6. Comunicació

Web corporativa

Al 2020 es va dur a terme el procés d'adaptació del web del COMEBE als estàndards establerts per la Generalitat de Catalunya, tant pel que fa al disseny com a l'accessibilitat. Durant el 2021, s'ha continuat el procés de migració i el portal s'ha mantingut obert i actualitzat amb les principals notícies i activitats. Notícies publicades:

- Justícia adjudica la redacció del projecte del Poble Vell de Corbera d'Ebre (febrer 2021)
- Exposició La retirada del monument franquista a Tortosa (abril 2021)
- Obertes les inscripcions per als camps de treball històrics de la Batalla de l'Ebre (abril 2021)
- La Batalla de l'Ebre protagonista d'un nou projecte de foment de la lectura i de la memòria històrica. (maig de 2021)
- Dia internacional dels Museus al Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre (maig del 2021)
- Els espais de la batalla de l'Ebre acullen la segona Mostra de cinema FRONT sobre conflicte i pau. (maig del 2021)
- Comencen els camps de treball del COMEBE (juliol 2021)

- La fossa de Santa Magdalena protagonitza una nova exposició del COMEBE (juliol 2021)
- 83 anys de l'inici de la batalla més sagnant de la Guerra Civil (juliol 2021)
- El COMEBE coprodueix per primer cop una peça artística al festival Eufònic (agost 2021)
- Bona notícia: Identifiquen 2 soldats víctimes de la Batalla de l'Ebre a Corbera d'Ebre i Miravet (setembre 2021)
- Ciuró: "No oblidem ni silenciem les víctimes, els donem veu i les tenim presents" (novembre 2021)

Xarxes socials

El Twitter corporatiu del Comebe, creat el febrer de 2010, va recuperar la seva activitat, que s'havia vist paralitzada per la situació d'emergència sanitària. Pel que fa al nombre de seguidors, es va arribar a 3.344, un increment de 261 respecte l'any anterior.

Pel que fa al facebook, la seva activitat també es va veure incrementada respecte l'any anterior, arribant als 3.592 seguidors, un increment de 89 respecte l'any anterior.